

Genom det franska kungadömet fall blev det nödvändigt för Konventet att utarbeta en ny författning. Mot ett förslag från markisen av Condorcet 15/2 1793 om en republik av ståndspersoner, vände sig Berget med en betydligt mer demokratisk uppfattning. Bergets talesman Robespierre lade fram sitt förslag i Konventet den 24/4 1793.

Robespierres rättighetsförklaring

Jag har begärt ordet vid detta vårt sista sammanträde för att föreslå några viktiga tilläggsartiklar som hör samman med Deklarationen om de mänskliga och medborgerliga rättigheterna.

Av MAXIMILIEN ROBESPIERRE

Jag skall först lägga fram några punkter för er som är nödvändiga som komplettering av er teori om egendomen. Må detta ord nu inte skrämma upp någon; ni smutsiga själar, som inte sätter värde på annat än guld, jag skall ingalunda röra vid era rikedomar, hur oren den källa än är ur vilken de östes. Ni borde veta att den jordbrukslag som ni ordat så mycket om blott är en skugga skapad av skälmar för att skrämma dumhuvuden.

Någon revolution behövdes egentligen inte för att lära världen att en långtgående snedfördelning av förmögenhet ger upphov till mycket ont och många förbrytelser. Dock är vi i denna sak likväl övertygade om att jämlikhet ifråga om tillgångar är en avlägsen drömbild. För min del tror jag att den är ännu mindre nödvändig för den privata lyckan än för den allmänna sällheten; vad det handlar om är i betydligt högre grad att göra fattigdomen heder-sam än att avskaffa rikedom; Fabricius' koja har inget att avundas Crassus' palats.¹ Jag skulle för min del långt hellre föredra att vara en av Aresteides' söner, uppfostrad i Prytaneion på Republikens bekostnad, än en blivande arvinge

till Xerxes, född i björnarnas håla till att sättas upp på en tron utsmyckad av folkens förnedring och lysande av det allmänna eländet.²

Låt oss så ärligen uppställa principerna om äganderätten. Detta är desto nödvändigare som äganderätten ej alls består av det som påstås av fördomsfulla och lastbara människor som söker kringvärva principerna med tätaste dimmor.

Fråga den som driver handel med människokött vad egendom är. Han kommer att säga till er, i det han visar den avlånga likkista han kallar sitt fartyg där till synes levande människor packats in och slagits i järn: "Där är min egendom, jag har köpt dem för så och så mycket per huvud." Fråga adelsmannen som har lantegendomar och vasaller, eller som tror att världens är vänd upp-och-ned från den dag han inte längre har det, så svarar han er med idéer om äganderätt av nästan samma slag.

Fråga de upphöjda medlemmarna av dynastin Capet. De kommer att säga till er att den utan gensägelse heligaste av alla äganderätter är den börsrätt de åtnjutit sedan urminnes tid att efter eget gottfinnande förtrycka, förnedra och lagligen och kungligen utsuga de tjugofem miljoner människor som befolkar Frankrikes territorium.

För alla dessa människor berör äganderätten inte någon som helst moralisk princip. (Alla begrepp om rätt och orätt är därifrån utesluten.) Varför verkar er rättighetsdeklaration vara behäftad med samma fel? När ni definierar friheten, den främsta av människans ägodelar, den

heligaste av de rättigheter som hon äger av naturen, har ni med rätta sagt att den begränsas av andras rättigheter: Varför har ni inte tillämpat denna princip på äganderätten, som är en samhällelig institution? som om naturens eviga lagar var mindre okränkbara än människors konventioner! Ni har utökat antalet artiklar för att trygga den största frihet vid utövandet av äganderätten och ni har inte sagt ett enda ord för att ur dem härleda äganderättens lagliga karaktär. Er deklaration verkar därför inte gjord för människorna, utan för de rika, för uppköparna, börsjobbarna och tyrannerna. Jag föreslår att ni rättar till dessa fel genom att stadfästa följande sanningar:

I. Ägandet är den rätt som varje medborgare har att åtnjuta och förfoga över den del av tillgångarna som garanteras henne av lagen.

II. Äganderätten begränsas liksom alla andra rättigheter av skyldigheten att respektera andras rättigheter.

III. Den kan varken vara till förfång för våra likars säkerhet, för deras frihet, deras existens eller för deras egendom.

IV. Varje handel som kränker denna princip är till sitt väsen olovlig och omoralisk.

Ni talar också om skatten för att etablera den obestriddliga principen att den bara kan utgå från folkets eller dess representanters vilja. Men ni glömmer ett förfogande som mänsklighetens intresse fordrar; ni glömmer att stadfästa den progressiva skattens grundval. Men är det inte ifråga om offentliga skatter en princip, som mer uppenbart hämtats ur sakernas natur och den eviga rättvisan, att den som ålägger medborgarna att bidra till de offentliga utgifterna gör detta efter en progressiv skala, efter omfattningen av medborgarnas förmögenhet, det vill säga efter de fördelar dessa har av samhället?

Jag föreslår att ni skriver ner det i en artikel avfattad i dessa ordalag:

"De medborgare vars inkomster inte överstiger vad som är nödvändigt för uppehållet bör undantas från att bidra till de offentliga utgifterna; de övriga bör bidra till dessa i progressiv skala och efter storleken av sin förmögenhet."

Kommittén har åter totalt glömt bort att erinra om de broderskapets plikter som enar alla människor och alla nationer, och deras rätt

till ömsesidigt bistånd. Den verkar ej ha velat veta av grundvalarna för folkens eviga förbund mot tyrannerna. Man skulle kunna säga att er deklaration har gjorts för en hjord av mänskliga kreatur inhägnade i ett hörn av jordklotet och inte för den väldiga familj åt vilken naturen har givit jorden som egendom och hemvist. Jag föreslår att ni fyller detta stora tomrum med de följande artiklarna. Det kan endast skänka er folkens aktning; vi må väl säga att det kan medföra den olägenheten, att det ådrager er oåterkallelig osämja med kungarna. Jag tillstår att denna olägenhet inte skrämmer mig; den skrämmer ju ingalunda dem som inte vill försona sig med kungarna.

I. Människorna i alla länder är bröder, och de olika folken skall hjälpa varandra efter förmåga, på samma sätt som medborgarna i en och samma stat.

II. Den som förtrycker en enda nation förklarar sig fiende till alla.

III. De som för krig mot ett folk för att hejda frihetens framsteg och förinta de mänskliga rättigheterna skall bekämpas av alla, inte som vanliga fiender, utan som mördare och uppriska rövare.

IV. Kungarna, aristokraterna och tyrannerna, av vad slag de vara må, är slavar som gjort uppror mot jordens suveräne härskare, som är människosläktet, och mot universums lagstiftare, som är naturen.

Medborgare, jag har andra artiklar att föreslå er, om ni vill ha tålmod att fortsätta att lyssna till mig. Men de uttrycks i raden av övriga artiklar i utkastet till Deklaration om människans rättigheter, och för att låta mig komma i åtnjutande av hela min yttranderätt, är det nödvändigt att ni låter mig läsa detta utkast. Jag har tänkt mig att det är lämpligt att som huvud till denna Deklaration placera en inledning:

Franska folkets representanter samlade till Nationalkonvent har, då de erkänner att de mänskliga lagar som inte utgår från rättvisans och förnuftets eviga lagar enbart är okunnighetens eller despotismens attentat mot mänskligheten; då de är övertygade om att glömskan av eller föraktet för de naturliga mänskliga rättigheterna är de enda orsakerna till världens brott och olyckor, beslutat att fastställa de

mänskliga och medborgerliga rättigheterna i en deklARATION för att alla medborgare ständigt skall kunna jämföra regeringens handlingar med ändamålet för varje samhällsinstitution och aldrig låta sig förtryckas och förnedras av tyranniet; för att folket alltid skall ha grundvalarna för sin frihet och lycka för sina ögon, ämbetsmannen reglerna för sina skyldigheter, lagstiftaren ändamålet med sina uppdrag.

Följaktligen proklamerar Nationalkonventet inför universum och inför den odödlige lagstiftarens blick följande förklaring om de mänskliga och medborgerliga rättigheterna.

Art. I. Syftet med varje politisk sammanslutning är att upprätthålla människans naturliga och omistliga rättigheter, och att utveckla alla hennes möjligheter.

Art. II. De grundläggande mänskliga rättigheterna är rätten att sörja för bevarandet av den egna existensen, samt friheten.

Art. III. Dessa rättigheter tillhör alla människor i lika mån, vilken skillnad som än må finnas mellan deras fysiska och moraliska krafter.

Jämlikheten i rättigheter är inrättad av naturen: samhället angriper icke denna jämlikhet, utan skyddar den blott mot det missbruk av våld som gör jämlikheten illusorisk.

Art. IV. Friheten är makten, tillhörig varje människa, att efter eget skön utöva alla sina möjligheter. Frihetens regel är rättvisan, dess gränser andra människors rättigheter, dess princip naturen och dess beskydd är lagen.

Art. V. Rätten att fredligt församlas, rätten att uttrycka sina åsikter, antingen genom tryck eller på annat sätt, är följder av principen om människans frihet, så nödvändiga att nödvändigheten att uttrycka dem antingen förutsätter förekomst av despotism eller ett färskt minne därav.

Art. VI. Ägandet är den rätt som varje medborgare har att åtnjuta och förfoga över den del av tillgångarna som garanteras henne av lagen.

Art. VII. Äganderätten begränsas liksom alla andra rättigheter av skyldigheten att respektera andras rättigheter.

Art. VIII. Den kan varken vara till förfång för våra likars säkerhet, för deras frihet, deras existens eller för deras egendom.

Art. IX. Varje handel som kränker denna princip är till sitt väsen olovlig och omoralisk.

Art. X. Samhället är skyldigt att sörja för alla sina medlemmars uppehälle, antingen med att förse dem arbete eller genom att garantera existensmedel åt dem som är ur stånd att arbeta.

Art. XI. De understöd som är oundgängliga åt dem som saknar det nödvändiga är en skuld för den som har överflöd: det ankommer på lagen att bestämma på vilket sätt denna skuld skall betalas.

Art. XII. De medborgare vilkas inkomster icke överstiger det som är nödvändigt för deras uppehälle är fritagna från att bidra till de offentliga utgifterna. De övriga skall bidra till dem progressivt, efter omfattningen av sin förmögenhet.

Art. XIII. Samhället skall med all sin makt befordra det allmänna förnuftets framsteg och göra undervisningen tillgänglig för alla medborgare.

Art. XIV. Folket är suveränt: regeringen är dess verk och dess egendom, de offentliga tjänstemännen är deras biträden.

Folket kan närhelst det så önskar byta ut sin regering och avsätta sina ombud.

Art. XV. Lagen är det fria och högtidliga uttrycket för folkets vilja.

Art. XVI. Lagen är lika för alla.

Art. XVII. Lagen kan enbart förbjuda det som är skadligt för samhället: den kan enbart påbjuda det som är nyttigt för samhället.

Art. XVIII. Varje lag som kränker de omistliga mänskliga rättigheterna är till sitt väsen orättfärdig och tyrannisk: den är ingen lag.

Art. XIX. I varje fri stat skall lagen i synnerhet skydda den allmänna och individuella friheten mot myndigheten hos dem som styr.

Varje institution som icke förutsätter att folket är gott och ämbetsmannen mulbar är skadlig.

Art. XX. Ingen del av folket kan utöva folkets makt i dess helhet; men den önskan som delen uttrycker skall respekteras såsom önskan hos en del av folket, vilken skall medverka till att utforma den allmänna viljan.

Varje del av det suveräna folket samlad till möte skall åtnjuta rätt att uttrycka sin vilja med fullständig frihet; den är till sitt väsen obero-

ende av alla upprättade auktoriteter och äger själv att bestämma över sin organisering och sina överläggningar.

Art. XXI. Alla medborgare har rätt till alla offentliga poster, utan annan åtskillnad än den som betingas av skicklighet och begåvning, utan annan grund än folkets förtroende.

Art. XXII. Alla medborgare har lika rätt att medverka till att utse folkets ombud och till lagens utformning.

Art. XXIII. För att dessa rättigheter inte skall vara illusoriska och jämlikheten en chimär skall samhället avlöna de offentliga tjänstemännen och se till att de medborgare som lever på sitt arbete kan delta i de offentliga församlingarna då lagen kallar dem, utan att äventyra sin egen eller familjens existens.

Art. XXIV. Varje medborgare skall samvetsgrant lyda myndigheterna eller regeringens ämbetsmän då de är lagens organ eller lagens utövare.

Art. XXV. Men varje handling mot en människas frihet, säkerhet eller egendom, utövad av vem det vara månde, även i lagens namn, med undantag för fall som stadgas av denna och i former som den föreskriver, är godtycklig och ogiltig; själva respekten för lagen förbjuder att man fogar sig i en sådan handling och vill man utföra den med våld är det tillåtet att avvärja den med våld.

Art. XXVI. Rätten att inlämna petitioner till den som innehar den offentliga myndigheten tillkommer varje individ. De personer som petitionerna riktas till skall förordna om de punkter som där avhandlas, men kan aldrig vare sig förbjuda, inskränka eller fördöma utövat av denna rätt.

Art. XXVII. Motståndet mot förtryck är en följd av de andra mänskliga och medborgerliga rättigheterna.

Art. XXVIII. Förtryck mot samhällskroppen äger rum när en enda av dess medlemmar förtrycks. Förtryck mot varje medlem av den sociala kroppen äger rum när samhället förtrycks.

Art. XXIX. När regeringen kränker folkets rättigheter, är upproret den heligaste av rättigheter och den mest oundgängliga av plikter för folket och för varje del av folket.

Art. XXX. När en medborgare saknar sam-

hällets beskydd, återinträder han i den naturliga rätten att själv försvara alla sina rättigheter.

Art. XXXI. I båda fallen är det den yttersta formen av tyranni att under lagliga former betvinga motståndet mot förtrycket.

Art. XXXII. De offentliga ämbetena kan icke betraktas vare sig som utmärkelser eller belöningar, utan som offentliga plikter.

Art. XXXIII. Brott begångna av folkets ombud skall bestraffas strängt och snabbt. Ingen har rätt att påstå sig som mer okränkbar än andra medborgare.

Art. XXXIV. Folket har rätt att få kännedom om sina ombuds samtliga åtgärder; de skall avge sanningsenlig redogörelse för sin förvaltning inför folket, och med respekt underkasta sig folkets dom.

Art. XXXV. Människorna i alla länder är bröder, och de olika folken skall hjälpa varandra efter förmåga, på samma sätt som medborgarna i en och samma stat.

Art. XXXVI. Den som förtrycker en enda nation förklarar sig fiende till alla.

Art. XXXVII. De som för krig mot ett folk för att hejda frihetens framsteg och förintä de mänskliga rättigheterna skall bekämpas av alla, inte som vanliga fiender, utan som mördare och upproriska rövare.

Art. XXXVIII. Kungarna, aristokraterna och tyrannerna, av vad slag de vara må, är slavar som gjort uppror mot jordens suveräne härskare, som är människosläktet, och mot universums lagstiftare, som är naturen.

Översättning av rättighetsförklaringen: Jan Stolpe

NOTER

¹ Robespierre hänvisar till personer som var väl kända för den klassiskt bildade, politiskt engagerade borgerligheten. Plebejen Cajus Fabricius (200-t fKr) var känd i Rom för sträng, onutlig redbarhet. Crassus (därav: Krösus) var en romersk politiker känd för sina omätliga rikedomar.

² *Prytaneion* var namnet på regeringsbyggnaden i en rad forngrekiska stater, där statens tjänstemän (*prytaner*) utspisades. *Björnarnas håla* – där enligt fornpersisk legend konungen fostrades som barn.

Red